

Katar-Suudi Arabistan Krizinin Savunma ve Güvenlik Boyutu

Krizin derinleşmesinin, Katar'la yakın ilişkileri olan Türkiye'yi de denkleme katma riski mevcut. Bu ülkedeki askerî üssü, Türkiye'nin Ortadoğu politikası açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin bir taraf olarak algılanması ya da taraf olmaya zorlanması, Katar'la olduğu kadar diğer Körfez ülkeleriyle de geliştirmeye çalıştığı savunma ve güvenlik ilişkilerine karşı bir tehdit olabilir.

Arda MEVLÜTOĞLU

Katar Haber Ajansı'na ait internet sitesinde 24 Mayıs günü, Katar Şeyhi Tamim bin Hamad el-Tani'ye ait olduğu belirtilen bir demeç yayımlandı. Demeçte el-Tani, İran'ı bir "İslam gücü" olarak tanımlıyor ve İsrail'le ilişkilerin iyi bir seviyede olduğunu kaydediyordu. Katar hükümeti bu haberi derhal yalanladı ve haber ajansının sitesinin siber saldırıya uğradığını, bu metnin siteye korsan şekilde yüklendiğini açıkladı.

Ancak metin, Katar'ın diğer Körfez ülkeleriyle ilişkilerinde hızla büyüyen bir krize neden oldu: Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan, Katar merkezli *el-Cezire* haber ajansının ülkelerindeki yayınlarını engelledi. Müteakiben, Suudi Arabistan ve BAE, Katar'dan büyükelçilerini çektiler. Öte yandan BAE ve Suudi Arabistan'dan, Katar'ın radikal İslamcı terör örgütlerini desteklediği ve bölgesel istikrarı tehdit ettiğine

dair ardı ardına açıklamalar geldi: BAE'de yayın yapan *el-İttihad* gazetesi Katar'ın Libya'daki teröristleri ve paralı askerleri finanse ettiğini iddia eden Halife Haftar'ın açıklamalarına yer verdi. Bir başka BAE gazetesi olan *el-Beyan* Katar'ın Müslüman Kardeşler örgütünün finansörü olduğunu; *el-Halic* ise İran'ın Katar'ı Körfez İşbirliği Konseyi'nden (KİK) ayrılmaya teşvik ettiğini iddia etti. Körfez ülkelerindeki diğer basın organlarında da Katar'a ilişkin yoğun bir yayın kampanyası başlatıldı.

Katar'ın İran ve Müslüman Kardeşler konularındaki izlediği politika, başta Suudi Arabistan olmak üzere diğer Körfez ülkeleriyle önemli bir gerilim konusu teşkil etmekteydi. Dolayısıyla, haber ajansındaki metnin, bir siber saldırıyla yayımlanmış olup olmaması, kriz boyunca üstünde pek durulan bir konu olmadı. Metin, uzun süredir halı altına süpürülmüş olarak

duran gerginliği tekrar gündeme getirdi. Bunda, Körfez ülkeleri arasındaki rekabet önemli rol oynuyor.

İran'ın, nükleer programı konusunda Batı ile vardığı anlaşma ve ABD'nin Irak'tan çekilmesinin ardından bölgede doğan boşluğu kullanması, Ortadoğu coğrafyasında çok daha agresif bir politika izlemesi için kendisine psikolojik üstünlük sağladı. Nitekim Lübnan, Suriye ve Yemen'de bu özgüveni kullanarak çok daha aktif ve somut hamleler yapmaya başladı. Bu kapsamda da Körfez ülkelerinin, "riski dağıtma" olarak ifade edilebilecek bir yaklaşımla stratejik ittifak ve destek kaynaklarını çeşitlendirmeye gittiği iddia edilebilir. Gelecekte ABD'nin yanı sıra, Fransa, Almanya, İngiltere ve hatta Rusya, Güney Afrika, Çin, Güney Kore gibi ülkelerle çeşitli seviye ve kapsamlarda ilişkiler geliştirilmekte. Bu ilişkilerin en önemlilerinden

biri de, bölge coğrafyasının enerji ile birlikte ebedi dış politika enstrümanı olan savunma.

Katar'ın, İran tehdidine yönelik geliştirdiği karşı tedbirlerden en önemlisi, Türkiye ile derinleştirdiği ilişkileri. Finans ve ticaret odağında hızla gelişen Türkiye-Katar ilişkilerinin en önemli sütunlarından biri de savunma ve güvenlik.

Katar'ın Askerî Modernizasyonu

Katar, silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için diğer Körfez ülkeleri gibi özellikle son on yılda geniş kapsamlı bir çalışma yürütüyor. Yürütülen tedarik programlarında Amerikan firmaları ve ürünlerinin ağırlığı yüksek olsa da, son dönemde farklı ülkelerden de sistemlerin temin edilmeye başlaması dikkat çekici. Türkiye de bu yeni kaynaklardan biri olarak öne çıkmaya başlamış durumda.

10 bin civarı personele sahip olan Katar Silahlı Kuvvetleri, ekipman, eğitim ve doktrin olarak uzun süre İngiliz etkisi altındaydı. Bu durum, 1980'li yıllardan itibaren Fransa'nın varlığını artırmasıyla değişti. 2000'li yıllarda ise Alman ürün ve sistemlerinin Katar'a hızla girmeye başladığı görülüyor. 2010'larla birlikte denkleme Türkiye de ekleniyor.

Katar dış politika yöneliminin özeti olarak ele alınabilecek bu sürecin en güzel örneklerinden biri, Katar Kara Kuvvetleri'nin ana muharebe tankı envanteri.

Katar'ın, bağımsızlığın kazandığı 1971 yılından kısa süre sonra kurulan ordusu bir süre, İngilizlerden devralınan Ferret ve Saracen tipi hafif keşif ve devriye kabiliyetli araçlarla görev yaptı. Ardından Fransa ile gelişen ilişkiler

kapsamında bu ülkeden AMX-10 tipi tekerlekli zırhlı muharebe araçları ve AMX-30 ana muharebe tankları tedarik edildi. Aynı dönem yine Fransa'dan Alpha Jet eğitim / taarruz uçakları ile 1980'lerin başında Mirage F1 savaş uçakları alındı. Nitekim Fransa, 1980'lerden itibaren ülkenin ana silah tedarikçisi konumuna geldi.

Faydalı hizmet ömürlerini doldurmaya başlayan AMX-30 tanklarının yerini almak için başlatılan projede en avantajlı adayın, Fransa'nın yeni nesil tankı Leclerc olduğu değerlendirilmekteydi. Bu tank aynı zamanda BAE ordusu tarafından da tercih edilmişti. Ancak Katar sürpriz bir şekilde bu ihtiyacı için Almanya'yı seçti. 2013'te Alman Krauss Maffei Wegman (KMW) şirketi ile imzalanan € 189 milyarlık anlaşma ile 62 adet Leopard 2A7+ tankı ile 24 adet PzH-2000 kundağı motorlu obüs siparişi verildi. Destek araçları ve tank taşıyıcı araçları da içeren bu sipariş kapsamında teslimatlar 2015 yılında başladı. Bu satış, geleneksel olarak Ortadoğu savunma pazarında düşük profil izleyen Almanya için de önemli bir dönüm noktası teşkil etti.

Hava kuvvetlerinde de benzer bir kaynak çeşitlendirme yönelimi söz konusu: 1980'li yıllar boyunca hava kuvvetlerinin bel kemiğini teşkil eden Fransız Dassault üretimi Mirage F1'ler, 1994 yılında siparişi verilen 12 adet Mirage 2000-5 ile değiştirilmişti. Bu uçakların değiştirilmesi için Katar, 2015 Eylül ayında Fransa ile 24 adet Rafale jeti için \$7 milyarlık bir sözleşme imzaladı. Ancak öte yandan emirlik, geçtiğimiz yıl Eylül ayında ABD ile F-15QA tipi savaş uçağı tedariki için bir süreç de başlattı.

Uzun vadede toplam 72 adedi bulunması beklenen alım kapsamında 12 adedi opsiyon olmak üzere 36 uçak için Kasım ayında \$21,1 milyarlık bir sözleşme imzalandı.

Katar-Türkiye Savunma İlişkileri

Katar, Türk savunma sanayii için de önemli ve giderek büyüyen bir pazar. Türkiye'nin ilk insansız hava aracı (İHA) ihracatı, Baykar Makina tarafından 2012 yılında 10 adet mini İHA ile bu ülkeye gerçekleştirilmişti. 2016 yılında Yonca Onuk ile Katar Deniz Kuvvetleri arasında imzalanan €41 milyon tutarındaki sözleşme ile altı adet MRTP-20 tipi yüksek süratli hücum bot teslim edilecek. Bir diğer Türk gemi üreticisi olan Ares de, Katar Sahil Güvenlik Komutanlığı'na 2014 yılında imzalanan sözleşme ile üç ayrı tipte toplam 17 devriye botu üretiyor.

Türkiye ve Katar savunma bakanları tarafından 19 Aralık 2014 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Askerî Eğitim, Savunma Sanayii ile Katar Topraklarında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Konuşlandırılması Konusunda İş Birliği Anlaşması", iki ülke ilişkileri açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmekteydi. Bu anlaşma ayrıca, Türkiye'nin Ortadoğu'daki varlık ve etkinliğini artırma çabalarının bir yansıması olarak da ele alınabilir.

Söz konusu anlaşmanın "İş Birliği Alanları" maddesinde tariflendiği üzere Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Katar topraklarında eğitim ve ortak tatbikat maksatları ile daimi olarak birlik konuşlandırabilecek; ayrıca liman, havalimanı ve hava sahasından da faydalanabilecek.

Diğer iş birliği alanları olarak savunma sanayii, lojistik, terörizmle mücadele ve personel mübadelesi de bulunuyor. 3 bin Türk askerine ev sahipliği yapması beklenen üste, hava, kara, deniz kuvvetleri ile özel kuvvetler personelinin görev yapması bekleniyor.

Türkiye ile Katar'ın artan askeri iş birliğinin en somut göstergelerinden biri de, Katar Silahlı Kuvvetleri'nin BMC şirketinin hissedarı olması. Askerî ve sivil maksatlı kara araçları üreten BMC'nin %50 hissesi, Katar Silahlı Kuvvetleri Endüstri Komitesi tarafından 2014 Haziran'ında satın alınmıştı. BMC, Kirpi adlı mayına karşı korumalı zırhlı personel taşıyıcı araçları üretiyor. Bu araçlar ayrıca Tunus, Pakistan ve Türkmenistan silahlı kuvvetleri tarafından da kullanılıyor. BMC halen TSK ve güvenlik güçlerinin terörle mücadele kapsamındaki zırhlı araç ihtiyaçlarına yönelik olarak Kirpi'ye ilaveten Vuran ve Amazon adlı 4x4 zırhlı araçları da öneriyor. Firmanın, farklı tonaj ve konfigürasyonlarda taktik tekerlekli araç ve kamyon modelleri de üretim ve kullanımda. Firma, İzmir'deki yerleşkesine ilaveten, 2016 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile tahsis edilen Sakarya-Karasu'daki 2.500 dönümlük araziye yeni bir tesis kuruyor.

BMC ayrıca 2016 Ağustos ayında Alman savunma devi Rheinmetall ve Malezyalı Etika Strateji ile birlikte Rheinmetall BMC Savunma Sanayii (RBSS) adlı bir ortak girişim şirketi kurmuştu. Savunma haber sitesi *DefenseNews*'da 29 Aralık 2016 tarihinde yayımlanan bir habere göre RBSS, Katar hükümeti ile 1.000 adet zırhlı aracın bu ülkede üretimi için

görüşmeler gerçekleştirmekteydi. Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gelmesinin bu ortak girişimi nasıl etkileyeceği henüz belli değil.

BMC, geliştirme sürecinin sonuna gelmiş olan Altay ana muharebe tankı projesinde, seri üretim fazı için diğer yerli kara aracı üreticileri OTOKAR ve FNSS ile birlikte önde gelen bir aday. 2008 Temmuz'unda Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM) ile OTOKAR firması arasında imzalanan sözleşme ile geliştirme faaliyetleri başlayan Altay'ın fasıllar halinde 1.000 adet kadar üretilmesi ve aynı zamanda başta Ortadoğu olmak üzere dünya savunma pazarına da sunulması planlanıyor. Bölge ülkelerinden Umman ve Suudi Arabistan'ın Altay projesi ile yakından ilgilendiği biliniyor.

Değerlendirme

Suudi Arabistan, ABD Başkanı Donald Trump'ın ziyareti sırasında bu ülke ile \$110 milyarlık savunma anlaşması imzalayıp iki ülke arasındaki ittifakta bir çeşit "iman tazeleme" gerçekleştirdi. Bu durum, Riyad'a Körfez ülkeleri arasındaki ezeli rekabette önemli bir psikolojik üstünlük sağlamış durumda. Böyle bir ortamda, İran'la görece daha ılıman bir ilişki içinde olan Katar'ın Körfez ve daha geniş ölçekte Ortadoğu'daki etkinliğinin önüne geçme ihtiyacı hissediyor olması muhtemel. En son kriz ile birlikte bu rekabetin hızla varabileceği konum gözler önüne serildi.

Krizin derinleşmesinin, Katar'la yakın ilişkileri olan Türkiye'yi de denkleme katma riski mevcut. Bu ülkedeki askerî üssü, Türkiye'nin Ortadoğu politikası

Katar'ın, İran tehdidine yönelik geliştirdiği karşı tedbirlerden en önemlisi, Türkiye ile derinleştirdiği ilişkileri. Finans ve ticaret odağında hızla gelişen Türkiye-Katar ilişkilerinin en önemli sütunlarından biri de savunma ve güvenlik.

açısından büyük önem taşımakta. Türkiye'nin bir taraf olarak algılanması ya da taraf olmaya zorlanması, Katar'la olduğu kadar diğer Körfez ülkeleriyle de geliştirmeye çalıştığı savunma ve güvenlik ilişkilerine karşı bir tehdit olabilir.

Katar başta olmak üzere Körfez bölgesi, Türkiye'nin savunma ve güvenlik alanında en önemli çıkış kapılarından biridir. Karşılıklı eğitim ve tatbikat iş birlikleri, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle yürütmekte olduğu yakın ilişkilerin diplomatik birer aracı haline gelmiştir. Savunma sanayii alanında dünya pazarlarına açılma konusunda bölge, Pakistan ile birlikte en önemli sıçrama tahtalarından biri niteliğindedir. Kriz, bugüne kadar zorlukla elde edilmiş bu kazanımları tehdit eder bir boyuta ulaşabilir.

Öte yandan bu kriz nedeniyle Körfez ülkeleri arasında zayıflayan ittifak, İran için yeni bir jeopolitik başarı fırsatına dönüşebilir. Bu, bölgede yeni açılımlar gerçekleştirmeye çalışan Türkiye için de bir tehdit unsuru haline gelecektir. ○

Savunma Politikaları Araştırmacısı